

no sam odgovorio na to pitanje velikim člankom u prošleme broju *Jezika*, a sad to osvjetljujem i ovim podacima. To je u vezi i s prethodnim odgovorom. Ne smije se tražiti od pisca pa onda ni od učenika da se mora odlučiti samo za jedne oblike, da u jednome djelu smije upotrebljavati samo jedne, kad to ne rade ni dobri pisci, nego ima slobodu u izboru. Dakako, nastavnik može upozoriti na stilske vrijednosti, ali ne smije crvenom olovkom intervenirati i davati slabiju ocjenu zbog likova sa *d*. A one učenike koji se smiju oblicima sa *d*, treba poučiti da tu smijehu nije mjesto.

Još nešto valja reći u vezi s time. To vrijedi za nesložene oblike glagola *dati* i *znati*. Složeni su običniji bez *d*, i to očito zato što su prefiksom dulji pa

osnovom nastoje biti kraći. Da navedem samo jedan primjer iz *Biblije*:

Kako da te dadem, Efrejime,
kako da te predam, Izraele!

Kako da te dadem kao Admu. (Ho-
šea 11, 8.)

To je težnja za uravnoteženom duljinom riječi, otprilike ista ona težnja koja se očituje u dugoj i kratkoj množini i u raspodjeli sufiksa *-ica* i *-ka* u tvorbi riječi. Ističem to zato što ima jezikoslovaca koji to ne razumiju i koji se pomalo rugaju toj mojoj tvrdnji kad sam je spomenuo u dvama člancima u *Vjesnikovu* Jezičnome savjetniku. Prvo rekao sam: težnja, a ne zakon, a drugo, ta tvrdnja nije moja, ja je samo osvjetljujem hrvatskim primjerima.

Stjepan Babić

OSVRTI

NEKE PRIMJEDBE NA NOVI HRVATSKI PRAVOPIS

zišao je novi hrvatski pravopis. Dugo smo ga očekivali, polagali u nj velike nade i očekivanja, ali i strahovali od mogućih pre nagljenih novih rješenja. Konačno je pred nama, te se može reći da su autori S. Babić, B. Finka i M. Moguš obavili dobar posao, barem uglavnom. No upravo zato što su neka rješenja i tumačenja tih rješenja zbilja na visini, a neka nisu, osjetio sam se ponukanim da i ja – iako nisam po struci lingvist – napišem neke napomene. Ne bih se mnogo zadržavao

na dobrim rješenjima ni na analizi tumačenja, nego ću se osvrnuti samo na činjenice, koje mi budu oči.

1. Ne slažem se s potpuno odvojenim pisanjem imena naseljenih mjesta, kao što su Ivanić Grad, Han Pijesak, Herceg Novi, Kaštel Gomilica. U spomenutim se imenima ne sklanja prva riječ te su stoga polusložence, tako da je logično dosadašnje pisanje: Ivanić-Grad, Han-Pijesak, Herceg-Novi, Kaštel-Gomilica. Naglašavam da su se takve polusložence pisale upotrebom spojnice i po korijenskom pravopisu iz NDH, i po novosadskom pravopisu, i po “londoncu” i po drugima, tako da promjena nema opravdanja. Naprotiv,

postoji dobar razlog da se različito pišu dvočlana imena naseljenih mjesta, kao što su Baška Voda, Babin Potok, Duga Resa, od polusloženica tipa Klinča-Selo, Kulen-Vakuf, od pravih složenica, gdje se radi o jednoj riječi, npr. Podused, Medvedgrad... Naime, u prvom slučaju obje se riječi sklanjaju, u drugom slučaju prva se riječ ne sklanja, ali ima svoj naglasak, a u trećem slučaju dvije se riječi stapaju u jednu i po značenju i po gubljenju vlastitog naglaska.

Zanimljiva je činjenica da se pri pažljivom čitanju točke 294 uviđa ovakva stilizacija: "Iako im se ne sklanja prvi dio, mnoga se strana dvočlana zemljopisna imena pišu rastavljeno, jer se tako i pišu u tuđem jeziku kao Abu Dhabi (iz Abu Dhabija), Addis Abeba...". Početak pisanja nove rečenice i čitavog drugog pasusa veznikom "iako" označava suprotnost prema prethodno napisanom, upravo kao da se u hrvatskim dvočlanim zemljopisnim imenima traži pisanje spojnice, a u stranima ne, pa se onda naglašava, kako mi u takvim slučajevima pišemo prema stranim, a ne prema našim pravilima. Dakle, kao da se imala na pameti suprotnost naše norme prema stranoj (New York, Saint Germain...).

2. Ne slažem se s tim da se može pisati *ne ću* i *neću*. Naime, iako je odvojeno pisanje "*ne ću*" bila neko vrijeme hrvatska norma, to je bila loša norma iz sljedećih razloga:

Ću, ćeš, će, ćemo, ćete, će nisu samostalne riječi. To su enklitike, baš kao što su enklitike i *sam, si, je, smo, ste, su*, koje se zaniijekane pišu sastavljeno. Na pitanje "hoćeš li?" može se odgovoriti "hoću", može "neću", ali nikako "ću". Baš kao što se na pitanje "jesi

li?" može odgovoriti "jesam" ili "nisam", a nikako "sam".

Nasuprot navedenom zaniijekanim samostalnim glagolima *ne* se piše odvojeno. Na pr. na pitanje "znaš li?" odgovor je ili "znam" ili "ne znam", na pitanje "biti li ti?" odgovor je "bih" ili "ne bih". Ako glagol ima kratkosilazni ili dugosilazni naglasak, naglasak skače na proklitiku *ne*, i to kao kratki naglasak (kratkosilazni ili kratkouzlazni). Kod *ću, ćeš, će...* naglasak ne skače, jer naglaska nema. Naprotiv, od dvije atone, tj. od proklitike *ne* i enklitike *ću ...* stvaraju se nove riječi, koje dobivaju sasvim specifične naglaske: *něću, něčeš, něće, něćemo, něćete, něčē*. Zaključak može biti samo jedan: *neću...* valja pisati sastavljeno.

3. Dobro je, što je zabilježeno samoglasno "r" kao poseban fonem *r*. No budući da nam zbog ekonomičnosti ne treba posebno slovo za samoglasno "r" /*r̥*/, morali bismo pronaći način pisanja za slučajeve, kao što su na pr. *zarđati, zarzati, umro, istro* (nasuprot Istro!), jer takav način pisanja sugerira izgovor [zar-đati], [zar-zati], [u-mro], [is-tro]. Dok treći i četvrti primjer ne bi bili neki osobit problem i ulaze u područje velike točnosti, odnosno male netočnosti, prvi i drugi primjer upadaju u oči na vrlo neugodan način. Najbolje bi bilo staviti apostrof pred "r", dakle, da se piše: *za'rdati, za'rzati, um'ro, ist'ro*. Nikako ne iza "r", kako su neki nekoć stavljali u riječima "umr'o", "istr'o", jer se ne izgovara *umr̥o, *istr̥o" s poluglasom iza "r", niti s klikom pred "o", dakle *umr'o, *istr'o. Izgovara se zařđati, zařzati, umřo, istrřo, tako da bi predloženi apostrof najbolje odgovarao u ovom problemu i po ekonomičnosti, izgovoru i razumijevanju.

4. Superlativi, koji iza *naj-* počinju vokalom ne bi se smjeli pisati sastavljeno, npr. *najuporniji*, *najobičniji*, *najenergičniji*, *najiskreniji*, *najadekvatniji*, već kao polusloženice: *naj-uporniji*, *naj-običniji*, *naj-energičniji*, *naj-iskreniji*, *naj-adekvatniji*. Zašto? Jednostavno: sastavljeno pisanje sugerira izgovor: na-ju-porniji, na-jo-bičniji, na-je-nergičniji itd., kako se ne izgovara. Govori se tako, da se pred vokalom izgovara klik, dakle: naj^huporniji, naj^hobičniji, naj^henergičniji, naj^hiskreniji, naj^hadekvatniji, a to se u ovom slučaju najbolje rješava pisanjem spojnice.

5. Kao rođenom kajkavcu smeta me novo rješenje pisanja *šč* na mjestu kajkavskog *šč*. Prema novom rješenju svagdje se u kajkavskim vlastitim imenima piše *šč*, a jedino je uz ovakvo pisanje dopušteno i pisanje *šč* ako je tako uobičajeno zbog prošle norme.

Spomenuto rješenje nije adekvatno, jer ono samo podilazi pisanju dvostrukosti iz neznanja. Imali smo dosad sasvim dobro pravilo da se *šč* odnosno *šč* u kajkavskim imenima mjesta piše prema tome kako bi bilo u štokavskom, tj. ako je *č* (u *šč*) potjecalo od *k* ili *c*, pisalo se *šč*, a ako je *č* (u *šč*) potjecalo od *t*, pisalo se *šč*. Prezimena su se i onako pisala prema tome kako se uobičajilo, tako da strogo uzevši i ne bi spadala ovamo. Sjetimo se samo prezimena Gjurin umjesto Đurin. Teškoće u pisanju imena mjesta pojavljivale su se usprkos jasnom pravilu zato što se često na prvi pogled nije znalo etimološko podrijetlo *šč* odnosno *šč*. Stoga bi najbolje bilo ostati pri starim pravilima, tj. čl. 117 "londonca" ili čl. 63 školskog izdanja pravopisa Matice hrvatske iz 1960. g. A formulirano ovako, kako je

to u čl. 137 novog pravopisa, izlazi da se preferira pisanje *Medveščak*, *Konjščina*, *Peščenica*, *Ciganjšćak*, makar se doduše mogu ova imena pisati sa *šč*. No to nije u redu, jer je *Peščenica* od pesek, *Ciganjšćak* od ciganski, *Konjščina* od vlastelina ili grofova Konjskih... Kad bi bilo po logici novog pravopisa (1994), koja je zapravo linija manjeg otpora, onda bismo morali dopustiti dublete *Laščina* i *Laščina*, *Pušća* i *Pušća*, kako ne bismo trebali misliti na podrijetlo (v)last i pust. Dapače, trebalo bi napustiti takva pravila i pisati svagdje *šč*, jer kajkavci uopće nemaju u svom glasovnom sustavu *č*, nego samo srednje ("trorogo") *č*, *š*, *ž*.

Da završim. Treba misliti etimološki; treba misliti na to kako bi nakaradno izgledalo da se selo *Pješćanica tako piše, da se riječni sprud *pješčanica piše sa *č*, ili da se tako piše pješćanik (vrst pješćane stijene). Isto je tako nakaradno da se *Peščenica* piše Pešćenica.

Stoga bih molio da se u sljedećim izdanjima pravopisa svakako vodi računa o iznesenom.

Ljudevit Klabučar

PRIMJEDBE NA PRIMJEDBE O HRVATSKOME PRAVOPISU

Gospodin Klabučar nije jezikoslovac, nego je liječnik, ali su njegove primjedbe pisane tako pažljivo i stručno da bi mu mogao pozavidjeti svaki srednjoškolski profesor. Razloge za pisanje *neću ne zna* ni većina hrvatskih jezikoslovaca, kratka je anketa to potvrdila. Vidi se da to piše čovjek koji neobično pažljivo prati je-